

אדרת רשב"ם

ר"ת אמרות דוב רוזנברג תלמיד רבינו שלמה ב"ר מרדכי
לזכר נשמת הגה"ק רבינו שלמה מזוועהיל זי"ע

בס"ד

פ' אחרי קדושים שנת בפלפול בסוגיא מה אזרח וגר לפ"ק גליון קמ"ה

מדור הנעשה ונשמע

לקראת דיון הדרמטי בתחילת השבוע הבעל"ט בימים ראשון ושני, אמור הבג"ץ לדון בעתירות נגד ההסכם בין נתניהו לגנץ, ועל האפשרות להטיל את המנדט להרכבת הממשלה על "נאשם בפלילים", ואם הבג"ץ ימנע מנתניהו לקבל את המנדט להרכיב את הממשלה, אזי בלית ברירה הולכים לבחירות רביעיות, שוב על חשבון משלמי המסים.

ואלו הן 11 השופטים אשר יישבו בדיון המורחב, השופטים חיות, מלצר, הנדל, פוגלמן, עמית, סולברג, ברק-ארז, מזוז, ברון, קרא, מינץ, אנחנו מכירים אותם כבר מזמן, בהצצה בקורות החיים שלהם, מופיע שמות השופטים האלה, אשר באופן עקבי מוציאים כל הזמן צווי מניעה על הריסת בתי מחבלים, אנחנו גם מכירים אותם כלוחמים המבקשים להביא לשינויים בסטטוס קוו בעניני הדת, הם לוחמים למען הנהגת תחבורה ציבורית בשבת, והם לוחמים למען נישואים אזרחיים רח"ל, א' מן השופטים גם היה היועץ המשפטי של התנועה הרפורמית - יהדות מתקדמת בישראל.

בבג"ץ דנים כל הזמן בטוהר מידות של נבחר ציבור, כאשר השחיתות אצלם בפנים זועק עד לשמים, חוץ מן העוולה אשר השופטים מורכבים בשיטת חבר מביא חבר, הרי בכל דבר העומד במבחן אצלם אינם מסתכלים לגוף הענין, אלא אם זה לפי ראות עיניהם של הימין, אז פסול ונפסל, ורק אם זה לפי ראות עיניהם של השמאל, אז הכל כשר וישר, אנשי שמאל עם פירצות טוהר המידות חמורים, עוברים את מבחן הבג"ץ בתירוץ של אין ענין לציבור, משא"כ אם מדובר באחד עם דעות נוטעות לימין, אז נאשם עוד לפני דיוני בית המשפט, וכבר לא יכול לשרת את הציבור, ואפשר להמליץ על הבג"ץ מידות ט' וי' מ"ג המדות שהתורה נדרשת בהן, כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחד שהוא כענינו, ענינו היינו דעות השמאל, יצא להקל ולא להחמיר, בשבילם - רק להקל, רק כאשר מדובר בדבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחר שלא כענינו, אז יצא להקל ולהחמיר, לפעמים להקל ולפעמים להחמיר, אבל אצלם בפנים, אף פעם לא להחמיר, וכמה צדקו רז"ל באומרם בפרק קמא דמסכת בבא בתרא, אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב, ויהי בימי שפוט השופטים, דור ששופט את שופטיו, אומר לו טול קיסם מבין עיניך, אומר לו טול קורה מבין עיניך, אומר לו כספך היה לסיגים, אומר לו סבאך מהול במים (ב"ב טו:), ערכין טז:).

אוי ואבוי אם אנחנו זקוקים לפסקים של השופטים האלו, ואין לנו אלא דברי רז"ל בשלהי מס' סוטה, משחרב בית המקדש וכו', גברו בעלי זרוע ובעלי לשון, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל, על מי לנו להשען על אבינו שבשמים (סוטה מט:), ואין לנו אלא להתפלל שוב ושוב, השיבה שופטנו כבראשונה, ולבקש רק, משיח משיח, וסימנך חיות, מלצר, הנדל, פוגלמן, עמית, סולברג, ברק-ארז, מזוז, ברון, קרא, מינץ, בגימטריא ט' פעמים משיח, וישראל קדושים מרעישים עולמות וצועקים השיבה שופטנו כבראשונה - ולירושלים עירך ברחמים תשוב, וסימנך חיות, מלצר, הנדל, פוגלמן, עמית, סולברג, ברק-ארז, מזוז, ברון, קרא, מינץ, בגימטריא ג' פעמים לשנה הבאה בירושלים הבנויה, ואל יפתה האדם לחשוב אפילו לרגע, שההסכם בין הליכוד לכחול לבן, זאת הישועה, וסימנך בפרשת השבוע, ושלח ביד איש עתי המדברה (ויקרא טז:כא), ביד איש עתי במילוי כזה, ב"ת יו"ד דל"ת, אל"ף יו"ד שי"ן, עי"ן תי"ו יו"ד, בגימטריא ג' פעמים ליכוד במילוי כזה, למ"ד יו"ד כ"ף וא"ו דל"ת, דו"ק ותשכח, כל ההסכמים האלו אינם שווים אלא כעזאזל, אנחנו לא מוותרים על שום דבר פחות ממלך המשיח.

מדור הדרוש

אידי בר רבין אף כל לאתויי כוי, כוי ספיקא הוא, איצטריך קרא לרבווי ספיקא, אלכ בריה שאני, הכא נמי בריה שאני, תנו רבנן, תענו את נפשתיכם, יכול ישב בחמה או בצנה כדי שיצטער, תלמוד לומר וכל מלאכה לא תעשו, מה מלאכה שב ואל תעשה, אף ענוי נפש שב ואל תעשה (יומא עד-עד:).

ולכאורה ל"ב בסמיכות שני מאמרי חז"ל הנ"ל, הענין של חזי שיעור אסור מן התורה, שילפינו מן כל חלב כל אפילו כלשהו, לענין של תענו את נפשכם שלא בעינין שיצטער, אמנם מהשין העולם, לכאורה האיך מועיל תשובה, הלוא ה' זו חטאנו לו ולא אבו דרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו (ישעי' מב:כד), ברם לפי רבי שמעון דס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר, וגלוי וידוע לפניך שרוננו לעשות ראונוך (ברכות יז), וכשאזלינן בתר מחשבה לא חטאנו כלל וכלל, כי יארנו אונסנו, ובאמת יש לזה הוכחה, כי הלך כל יהודי ויהודי מוכן ומזומן בכל עת ובכל רגע למסור את נפשו ונשמתו על קדושת השם, וכמו שאיתא בספה"ק תולדות יעקב יוסף וזלה"ק, ומשל א' שמעתי, שאמרה אשה א' מה"ק מעזביזי בלשון רוסיא, יפה בחרנו לנו את אלקינו אבל גם השי"ת יפה בחר בישראל, שהרי פייבוש איש קל ומקדש השי"ת וכו' (תולדות יעקב יוסף פ' בא), וא"כ בתוך תוכיות של האדם לא רואה לחטוא, ולכן מועיל תשובה, וכמש"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות גירושין, מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא ראה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רואה אני, ויכתוב הגט והוא גט כשר וכו', מי שתקפו יארו הרע לבטל מראה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שהייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו, אלכ הוא אנוס עצמו דעתו הרעה, לפיכך זה שאינו רואה לגרש, מאחר שהוא רואה להיות מישראל, רואה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויארנו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשק יארו ואמר רואה אני, כבר גרש לראונו (רמב"ם הל' גירושין פרק ב' הלכה כ').

והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוככם, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו (ויקרא טז:כט-ל).

ובירושלמי בריש מסכת יומא, אמר רבי חייה בר בא, בני אהרן באחד בניסן מתו, ולמה הוא מזכיר מיתתן ביום הכיפורים, ללמדך שכשם שיום הכיפורים מכפר על ישראל, כך מיתתן של לדיקים מכפרת על ישראל (ירושלמי יומא פ"א ה"א).

ואיתא בספרא (תורת כהנים), וכל מלאכה לא תעשו, יכול לא יקנב את הירק ולא יליע את המטות ולא ידיח את הכוסות. ודין הוא, נאמר כאן מלאכה, ונאמר מלאכה במלאכת המשכן, מה מלאכה האמורה במלאכת המשכן שיש עמה מחשבה, אי מה מלאכה אמורה במלאכת המשכן מלאכה גמורה, אין לי אלכ מלאכה גמורה שלא יכתוב על הספר ולא יארוג את הבגד ולא יעשה כל הנפה, מנין שלא יכתוב שתי אותיות ושלא יארוג שני חוטים ולא יעשה שני בתים בנפה ובצברה, תלמוד לומר מלאכה, וכל מלאכה ריבה (תורת כהנים פ' אחרי פ"ז).

ונל"פ בעזהשי"ת, וכל מלאכה ריבה מן תיבת וכל, דהיינו כל אפילו כלשהו, והוא עפ"י מה שדרשו רז"ל במסכת יומא, גופא, חזי שיעור, רבי יוחנן אמר אסור מן התורה, ריש לקיש אמר מותר מן התורה, רבי יוחנן אמר אסור מן התורה, כיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל, ריש לקיש אמר מותר מן התורה, אכילה אמר רחמנא וליכא, איתבייה רבי יוחנן לריש לקיש, אין לי אלכ כל שיסנו בעונש ישנו באזהרה, כוי וחזי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה, תלמוד לומר כל חלב, מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך דאורייתא, כוי ספיקא הוא איצטריך קרא לאתויי ספיקא, אי משום הא לא איריא, קסברי כוי בריה בפני עצמה היא, דאי לא תימא הכי, הא דאמר רב

ואיתא בספר כסף נבחר פ' בראשית וזלה"ק, ותמונ תנינן במס' פסחים (ק"ט.), מאי דכתיב וידי אדם מתחת כנפיהם (יחזקאל א:ח) – וידו כתיב, מלמד שידו של הקב"ה פרוסה מתחת כנפי החיות לקבל את השבים, וא"כ אם הולכים בתר הכתיבה, ודאי מוכח דהקב"ה מקבל שבים ותשובה מועלת, אבל אי הולכין בתר הקריאה, אם כן קרינן וידי אדם – דקאי על המלאכים, ואין להוכיח דהקב"ה מקבל שבים (כסף נבחר פ' בראשית עה"פ ויאמר א'לקים תדשא הארץ דשא וגו').

ואיתא בספר תוספות יו"כ מצעל כפות תמרים, לפרש את הגמרא (יומא פו:), אמר ריש לקיש גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר טובה ישראל עד ה' אלקיך, רבי יוחנן אמר עד ולא עד בכלל (כפי גירסת העין יעקב), והביא מספר תאווה לעינים שכתב לפרש דפליגי אם מהני תשובה לעבודה זרה וכפירה בעיקר ע"כ, ועל זה דרשו דורשי רשומות (שלה"ק מס' יומא) בפסוק תשב לנוש עד דכא, **דכא** אותיות **לם כפירה אישות**, ואי אמרינן עד ולא עד בכלל, אז אינו מועיל תשובה על הג' העבירות הנ"ל, אבל אי אמרינן עד ועד בכלל, אז מועיל תשובה על כל העבירות אפילו על עון של ע"ז, והנה המחלוקת אי אמרינן עד ועד בכלל או לא, תלוי במחלוקת אי דברה תורה כלשון בני אדם, דכתב המחבר ראובן הו"א שטר חוב על שמעון שזמנו חמישה בניסן, ושמעון הו"א שובר שנכתב בחמישה בניסן כתוב בו שמחל ראובן לשמעון כל תביעות שהיו עליו עד אותו היום, ראובן גובה שטר, דכלשון העולם עד ולא עד בכלל (מחבר בשו"ע חו"מ סימן מ"ג סעיף כ"ז).

והנה רש"י ז"ל מפרש בפרשתנו הקדושה על הפסוק, ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה' (ויקרא יח:ה), וחי בהם, לעוה"ב, שאם תאמר בעוה"ז, והלא סופו הוא מת (רש"י שם), ושמעתי מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר מלאנז שליט"א דמחלוקת הנ"ל האידך לפרש וחי בהם, תליא במחלוקת אי דברה תורה כלשון בני אדם או לא דברה תורה כלשון בני אדם, דבפשטות כלשון בני אדם וחי

בהם משמע בעולם הזה, אבל אי אמרינן לא דברה תורה כלשון בני אדם, א"כ שפיר יא לפרש וחי בהם, דקאי לעולם הבא.

והנה במסכת שבת (נה:), אמר רב אמי, אין מיתה בלא חטא וכו', ובגמרא שם נחלקו עליו עיי"ש, ואיתא בספרי הדרוש, דלכאורה קושיית רש"י הנ"ל במקומה עומדת, שאם תאמר וחי בהם בעוה"ז, והלא סופו הוא מה, אבל אם אמרינן כרב אמי, לאין מיתה בלא חטא, א"כ אם האדם לא יחטא אף פעם, יוכל לחיות לעולם ולנצח, ושפיר אפשר לפרש וחי בהם ולא שימות בהם, ואז וחי בהם קאי בעולם הזה, אבל לפי מאן דס"ל יא מיתה בלא חטא, עכ"ל וחי בהם לעולם הבא.

ותנו במשנה במסכת כריתות, שומן וחלב לפניו, ואכל אחד מהן – ואינו יודע איזה מהן אכל, מביא אשם תלוי וכו', ובגמרא שם, איתמר רב אסי אמר חתיכה אחת שנינו – ספק של חלב – ספק של שומן, חייא בר רב אמר חתיכה משתי חתיכות שנינו, במאי קא מיפלגי, רב אסי סבר יא אם למסורת – מלות כתיב, וחייא בר רב אמר יא אם למקרא – מלוות קרינן (כריתות יז:), וכתב המאירי בריש מסכת חגיגה וזלה"ק, ושמא זהו עיקר מחלקתם, שלדעת המאירי שתי חתיכות – כל ספק מותר מן התורה, ולדעת האחר אסור (המאירי חגיגה ד.).

וכיון דחזינן שהתורה מזכיר מיתתן של בני אהרן ביום הכיפורים, ללמדך שכשם שיום הכיפורים מכפר על ישראל, כך מיתתן של לדיקים מכפרת על ישראל, ולכאורה אם הוא לדיק גמור, למה ועל מה מגיע לו מיתה, אלא עכ"ל כמאן דס"ל יא מיתה אפילו בלא חטא, וא"כ וחי בהם קאי לעולם הבא, ולא דברה תורה כלשון בני אדם, ואמרינן עד ועד בכלל, ושפיר מהני תשובה, וא"כ דרשינן וידו כתיב זה ידו של הקב"ה שפרוסה תחת כנפי החיות לקבל שבים, ויא אם למסורת, וא"כ דרשינן מלות כתיב, ואשם תלוי אפילו בחתיכה אחת, וספיקא לאורייתא מן התורה לחומר, ולא בעינן כל חלב לאסור חלב כוי, דהרי מספיקא לאורייתא אסרינן חלב כוי, ומיותר לנו

הפסוק כל חלב לדרוש שחלי שיעור אסור מן התורה, ולכן האיך שהגמרא מביא הדרש שחלי שיעור אסור מן התורה, הרי ספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא, ויש אם למסורת, וספיר מהני תשובה, ובתור מחשבה אזלינן, לפיכך קא סמך ליה הגמרא המימרא השנית, תנו רבנן תענו את נפשתיכם יכול ישב בחמה או בלנה כדי שיצטער וכו', והוי אמינא תענו את נפשתיכם דבעינן בכוונה תחילה שיצטער דבתר מחשבה אזלינן, תלמוד לומר וכל מלאכה לא תעשו, מה מלאכה שב ואל תעשה, אף ענוי נפש שב ואל תעשה, ולא בעינן שיצטער, ודי לנו במה שאסרה תורה בשב ואל תעשה של ועניתם את נפשתיכם,

ושנינו במסכת פסחים, אמר רבי אלעזר, לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתוספו עליהם גרים (פסחים פא:), הרי דחביבים גרים לפני הקב"ה, וגרים מעליותא הן, אבל במסכת נדה מוכח איפכא, דתנו רבנן, הגרים והמשחקין בתינוקות מעכבין את המשיה וכו', כדרכי חלבו, דאמר רבי חלבו, קשין גרים לישראל כספחת (נדה יג:), וא"כ לפי"ז גרים גריעותא הן.

ואיתא בספר כסף נבחר פ' לך לך, דהמחלוקת אי מקבלים גרים או לא, תלוי אי מהני תשובה לבן נח או לא, וזלה"ק, דכבר נודע שיש חלוקי דיעות בענין קבלת גרים, דאיתא במדרש (ב"ר פרשה א' סימן ד') שלשה דברים קדמו לעולם וקחשיב ישראל, ובגמרא (פסחים נד.) לא קחשיב ישראל, ותיכף ביפה תואר (שם) דגמרא סבר מקבלין גרים, וא"כ איך אפשר שיהיו ישראל במחשבה, דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וא"כ איך יהיו ישראל במחשבה, דלמא יתוספו גרים ויהיו ישראל יותר, והמדרש סבר אין מקבלין גרים, ונראה דפליגי, דאיתא בעשרה מאמרות (מאמר חקור דין ח"א פ"ד, ח"ב פ"א) אין תשובה מועלת אלא לישראל ולא לבני נח, אכן בפירש"י לפי' (בראשית ו:ג) והיו ימיו מאה ועשרים שנה, ק"ך שנה האריך להם אולי יעשו תשובה, א"כ מוכח תשובה מועיל, א"כ בזה פליגי,

למאן דאמר דאין מקבלין גרים סובר דאין תשובה מועיל, משום דאותן חטאים שחטאו בגיותן אין תרופה למכתו, ואידך דסבר תשובה מועיל סובר דמקבלין גרים, דיכול לתקן אשמתו (כסף נבחר פ' לך לך).

ונמצא שזה אי גרים מעליותא או גריעותא, תליא אי מהני תשובה על ע"ז שעבדו בגיותן או לא.

והאיך שאמר הכתוב והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם, ואמרינן בירושלמי למה מזכיר מיתתן ביום הכיפורים, ללמדך שכשם שיום הכיפורים מכפר על ישראל, כך מיתתן של לדיקים מכפרת על ישראל, וא"כ אמרינן אין מיתה בלא חטא, וא"כ חי בהם קאי לעולם הבא, ולא דברה תורה כלשון בני אדם, ואמרינן עד ועד בכלל, וספיר מהני תשובה, וא"כ בתר מחשבה אזלינן, והוי אמינא דלכריד בכוונה תחילה להצטער, לכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, תענו את נפשתיכם, וכיון דמהני תשובה, א"כ דרשינן וידו כתיב זה ידו של הקב"ה שפרוסה תחת כנפי החיות לקבל שצים, ויש אם למסורת, ודרשינן מלות כתיב ואשם תלוי אפילו בחתיכה אחת, וספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא, וחלי שיעור אסור מן התורה, לפיכך קא מפרש בתורת כהנים, וכל מלאכה לא תעשו, אין לי אלא מלאכה גמורה, שלא יכתוב על הספר ולא יארוג את הבגד ולא יעשה כל הנפה, מנין שלא יכתוב שתי אותיות ושלא יארוג שני חוטים ולא יעשה שני בתים בנפה ובכברה, תלמוד לומר מלאכה, וכל מלאכה ריבה, ואפילו חלי שיעור, אפילו שתי אותיות ושני חוטים וכו', לפיכך קא ממשיך הכתוב, וכל מלאכה לא תעשו, וכיון דמהני תשובה אפילו על ע"ז, א"כ גרים מעליותא הן, ולפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, האזרח והגר הגר בתוככם, שהרי מהני תשובה, ולפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, אפילו מן עבירות החמורות ביותר.